

JÖRT 4R 24/1. KÖT 8F

Tö. 40 24/I.

2.

[Bacsányi János
elő- és utószava az általa Gattererből
fordított és a Magyar Könyvtárban megje-
lent értékesítéshez a fordításnak mester
segéről.]

Ring es dorjám másolta, Földy jezsuitáinak. 4-7. 8 lev.



C

Tulajdonra az a nemes léleknek, hogy mennél
 több viszonyosságokból lásson nyomatni,
 annál határozottabban erővel is nagyobb bátor-
 sággal ragasszon a dicsőségre. Ilyen jeleket tapasztal-
 juk ennek majd mindennapi hazánkban, mert
 midőn a sokféle országunkbeli nyelveknek külön-
 sége, más idegenek szükségességszerűsége, és egyéb
 illyeszerű akadályok miatt, nemzetiünknek kö-
 zöségszerű világszövetségét majd kétségbe kell va-
 la esniük: akkor látniuk kell, hogy ezeinken leg-
 kellemesebb selymre felvirádni. Most i-
 gyekszünk tudósaink leginkább, mind a bölcs
 régiségnek, mind a mai felderültebb népeknek
 kinseit tulajdonukba szelni; a felvilágosítá-
 sra hazánkba szállítani; a tudományt, jó íz-
 lés szerkeszteni. — Nem azt akarom ez által mon-
 dani (vértelenem nemzetem ellen!) mintha
 csak most kezdene magát nálunk a jó ízlés



mutatni: koránsem! bár miként is éljenek
légyen is némelyek selőltünk babil vélekedő
Romfivaink közt, nem sagadhatják minde-
konálul onczapirulás nélkül, hogy Pránoran
volsanak sáfiaink, kiknek iudsaikat magok
is kapronnal s gyönyörűséggel olvashassák.
Volsanak arany szákaink minéhiink is, mel-
tyekben nálunk a képsudományok s sa-
badmeperségek sok más akkorbeli nemzerek
feletti virágzassak. Volsanak sejedelmink,
kik valaminis orfárumkat lin kasalmas
seggyverrel örzössék, úgy isthon a felid mű-
sákat aryai herekkel ápolgassák, védelmek-
sék. — Nem exekröl prólok, most régiebb sudó-
saink munkáikat, minz magyarok, majd nem
is sulajdoniskassák magunknak, mivel több-
nyire mind olyan nyelvűen irassassak, melly
nem a miénk. — Éresem sehár axon mái iró-
inkas, kik első a balvélekedéstől magokat
elfoglatassni nem engedék, hogy ha hi ma-
gának a tudós világ előtt hirt, neve, s hal-
hasztlanságot pererani akor, — Deábul irjon,
— azokat éresem, kik, minz karájoknak igaz

Sijai

Sijai, semmi akadályt nem sekinvén, egész e-
kövél támogassák, éhesírik hangasló nyelvün-
ket. — Melly fontos dolog légyen a hazai nyelv-
nek minősése, csak az láttatik még nem tudni,
a' ki valaminis minden tudományokban idegen,
úgy a' polgári társaságnak sulajdonát sem in-
meri. Olly poroson vagyon ugyan is öprelap-
solva akár melly hazának állapota a' ma-
ga sulajdon nyelvével, hogy akár jó, akár bal
sorsára nézve, mindenkor ezzel egy hercken
forogni láttassék mind külső, mind belső pre-
nensége. „Bizonyisjáték ezt az elmélet dol-
gotat említkessék” könyvek: bizonyisjáték sok
Romoru eszeker befűllő novitadékok: bi-
zonyisjáték egyneként kasalmas népeknek
megnyomoruult maradvéhi. Nyelvekkel e-
gyütt virágzott perencséjek, nyelvekkel e-
gyütt elfogyashozott. A' M. Helik. ver. Ka-
laiva. „Soha semmi nemzet nem jussott kö-
rönséges világosságra idegen nyelven; a'
görög görögön, a' deák deákon, az olasz
olaszon, az ánglis, a' francz — mind a' ma-
gán lett sudórá.”



Nyel.

Nyelvünknek szépségét nem szokas-
juk már mi is, ha csak önnön szépségün-
ségünket vallani nem akarjuk: de hogy sem Ze-
chenyesszen valaki, inkább is maradjon
örökös szépségében. — Nyilván megmúrat-
sák már irónk, hogy kinsén olly szépséggel
olly süxet, olly. gyengüli nyájassággal, és
sutaodon olly édességgel lehet magyarul
is írni, valamint legéhesebb európai nyel-
veken. Valameddig a magyar nyelv nemze-
sünk szájából egészen hi nem hal, becso-
lészen Hallernak és Báróczinak magyarsá-
ga. — mennyire nem mensünk már is a' poe-
zisban! — Rájnis, Szabó, Révai! — Jaltudi,
Révzeti, Gyöngyösi! — kinsünkbe írunk ~~már~~
már dicső neveseket! — Anyos! — ségedet
nem esmér a' világ! elfelejtve nyúgsozot
sírásban; nincs, hi megmondaná Hazádnak,
hogy benne jövődöbéli egy díszesöl fosz-
saszt meg! — —

De csak a' poesis ám majd egyedül,
a' mellyben nyelvünk a' szépségeshez tá-
sunk közelíteni. Egyéb tudományokban

még

még nem sok jó munkát tudunk mutatni. Val-
 jon, mikor írjuk már el azt a boldog időt, hogy
 az idegen nyelveket nem érő magyar kaza-
 si is a magán olvasáson, magának minden-
 féle tudományt szerzhessen? — Ismeri tudományt,
 egyházi, világi törvényeket és történeket;
 orvosi, bölcselkedési, és hadi tudományokat ele-
 gendőképen tanulhasson? — Ugyan ez az a
 fontos cél, melyet mai irónk hová hama-
 rébb elérni, oly dícséretesen törekednek.
 Így lesz más nemzeti is elsőben; egyik
 a másiktól kölcsönözze tudományát; nyelv-
 vére fordírtatja; magáévá teszi. Miért nem
 kellene minékünk is így cselekednünk, míg
 magunk is viszonylag nemeket adha-
 nánk? — Eljött az idő fark, melyben min-
 den szempillantás drága; minden haloga-
 sás káros, és veszedelmes.

A fordítás azonban nem olyan kön-
 nyű, nem olyan csekély dolog, mint némel-
 lyek vélik. Sincs ennél nehezebb a nyelv-
 velre nézve; valaminek kinsén hogy, a jó



fordi-
 m

fordításnak haszna is, megbecsülhetetlen.
Az is bátran el lehet mondani, hogy egy for-
dításnak, bár nem annyi értelemmel is, lega-
lább annyi jó ízléssel kell bírni, valaminél
a' munka szerzőjének. Sőt még olyan tulaj-
donságok is megkívánhatók amasól, mellyek
nélkül ez el lehet. A' munkának elismerése,
a' gondolatoknak kifejtése, a' beszédnek mód-
jaiban való rándulások, --- minden részé-
sében áll a' szerzőnek; a' fordításnak ellenben
semmi fincs hasznában: a' gondolatokban,
a' gondolatoknak rendjében, a' prózában, a' prózá-
nak öfprealkotásában, --- mindenütt az ere-
desi írást kell követnie, a' könnyűszerzőt é-
pen úgy kell néhi ezen az idegen nyelven
beszélteni, a' miként beszél vala, ha ma-
ga benne ír volna: az eredetiséget minden-
ben hi kell pótolnia. Ha tehát az író az el-
ső rendű nagy elmék körül való, nagy
igazságatlanság lenne, fordításjának leg-
alább urána az első helyet nem engedni. —

Ere
2

Ezre a' becsülésre, mellyhez a' nagyra kármaros
elme nem lehet értehetően, senki nem juthat, ha csak
bizonyos regulákhoz nem alkalmazzuk magát, mel-
lyek egy olly síkos úton menést bátrabbá teszik, és
könnyebbé. A' mesetérég ugyan soha se csinált még
minden ő sönvényeivel nagy elmés: járni kell
néhi, és már a' természetessőt az emberbe önté-
södni; járhatóságok néhi mindazonáltal mégis,
bár melly kevésnek legyenek is azok, bizonyos regu-
lák, mellyek segítségével sehetőségi előbb ki-
södvén, legalább hamarabb sönvényekre jutha-
sanak. — Olly regulákat akarok én itt: a' fordítás-
nak mesetérégéről, ama híres gössingai professor
Gasserer úr után, a' magyar műsának érd.
olvasóival közleni. Nem olyan regulák ugyan
ezek, hogy őket foglgy módra keltsék követni: —
nem; sokkal szabadabb a' tudósoknak zársá-
sága hogy sem szoros határokat szabhatnak
előbe. Tanácsok ezek inkább, mint sönvé-
nyek; javasolások olly karafiakhoz, kik velem
együtt a' nemzeti nyelv hasznát keresvén Haza-
jok magyarainak kedvükért hasznos könyve-
ket anya-nyelvünkre fordítgatnak.



It régi romaiaknak munkáikból igen keveset mutathatunk még magyarul; a többi közül talán azon okból is, mivel a deák még eddig mintegy második anyanyelvünk lévén, azokat az eredeti irásban olvashattuk. De ki az vallyon mindaráttal közöttünk, a ki ugyanazon deák nyelvnek méltóságát esmérven, a magyar Lukánuoszt annyiival nagyobb gyönyörűséggel nem olvassa? fordításának felben sokadását igaz szívből ne sajnálja? — Corn. Nepos, Sallustius alkalmassint vagynak fordítva. Virgilius annyi fordítót talált közöttünk, a mennyihez csak kevés nemzetnél lehetett szerencséje; bátor mindeddig világosságra nem jött is. Reménylhetni, hogy Horváth Adam úr kívánságunknak, ígérete szerint, eleget fog tenni; — ki még kedvesebb dolgot coelekserik vala, hogy ha a négyszeres vershez elannyira nem ragaszkodik, annak a felsőges költeménynek fordításában inkább a két sarkit valóftotta.

3
választotta volna, mellynek, kívánt a fordí-
tásra, jobb és alkalmatosabb, sőt kellem-
esebb volna, nyilvánosságos. De mennyivel
inkább öhajthatnók, hogy a görög és deák
mértékre vett verseknek ama nagy mestere,
a szerent a ^{mint a} M. H. Ver. Kalaurában máj pél.
daját adta, tovább is fordítaná? - Micsoda
becsületére nem volna mind magának, mind
a nemzetnek! - De a tárgyunkra visszatérvén:

Lejtsd az Erődet

Egy érdekes hazafi, minerkután Fleury-
nek az Egyházi Történetekről írt amas esmére-
tes Elmélkedéseinek magyarázását elvégvén
volna, Milótnak Körönséges Historiáját
illy formában fordítja; olly férfiu szerénység-
re, ki az illy egy munkának fordításához
megkívántató tudományok mellett, a magyar
nyelvet is tökéletesen bírja.

A régi íróknak fordításokban, munká-
iknak legjobb kiadásokkal kell élni, az-
az, a mellyek az irásnak rendit legjobban



legigazabban előadják; és nehezebb s homá-
lyosabb helyeit jegyzésekkel világosítják. Ha
a tanuló ifiúnak nagyon alkalmatossága
azon régi író, kit ő idővel nyelveire által-
tenni szándékozik, valamelly tudós férfiú
által magának szóval megmagyaráztatni,
igen jól cselekedik, ha azt el nem mulat-
ja. A pesti főiskoláknál tanuló ifiak-
nak ugyan nincs okok ez iránt a panasza.
Mennyit nem lehet egy Koppitól tanulni!
és melly örömet nem szolgál akérkinél!

2
Miltonnak Paradisumát vagy Vassonak
Jerusalemét, avagy Youngnak Ejszakáit
(a költőkről szólván p. 6) ha ki nyelvün-
kön ki akarna adni (a mint ehhez az
utolsóhoz már bizonyos reményvégünk is
van) segítségül veheti a francz. német
s kb fordításokat.

A nyelvnek művelésében különös gondos
vigyázással kell lenniünk. Tűrhetetlen né-
melly újítóknak sokasok, kik az ő csupa
veny meny, vany many, dilem dalem
végeretű, s több efféle két ölnyi hoss-
szoságú idétlen szavakkal szavai-
kal rútitják könnyű folyású nyelvün-
ket; melyeket nem csak nem írhatnak,
de még csak ki is alig mondhatnak. Való-
ban e főt: ter-mé-sét-é-de-mé-nyes-
ség felve kell a fületelt igaz magyar-
nak is szájába venni, nehogy kimondása-
val nyelve kifíczamodjék.

Nemelylek ismét annyira ragaszkod-
nak az idegen, kiáltó diak sokhoz,
hogy gyakran, a mit nyelvünkben az könny-
nyen és jól kifejezhetnénk, idegennel fel-
cseréljük. Az ilyen hibák, főképen még
most, annyiaval veszedelmesebbek, meny-
nyivel nevesetesebbek az írók, kik azok-
korl kezdének élni. Heró, monstrum, hi-
pokritaság, disputálni stb.



Mások, mivel nem tudják, mi az a köny-
vek irattattak már nyelvünkön, vagy elég-
telenek, avagy legalább nem akadják az-
kat hasznokra fordítani, elhittelik ma-
gokkal, hogy, ha csak idegen szavakkal
nem zavarják, az igaz magyar még nem
értheti írásaikat; és, mivel a nyelvet
annak teljes művelésében nem ismerik,
elég vakmerők azt állítani, hogy a mi
nyelvünk a házi és mezeti közönség és
dolgokon kívül alig terjedett legyen,
még pedig ha imitt-amott deák sokkal
élünk is; - sőt nem átalják oktalan
büszkeségnek nevezni, ha a magyar nyel-
vet a jelesebb tudományokra nézve al-
kalmatlannak esmérni nem akarjuk. Az
a magyar könyvvezető, kizárólag írni me-
résli, a francziákat honra példáiul, kik
a magok nyelvét sántalan deák sokkal
bővitni igen illendőnek tartották; - csak
az volt itt még hátra, hogy ebben az alapot
nevezte

4

neverte volna, vagy mivel közelebb lakik
emmelhez, az utóbbakat. - En' azt kána'vol-
tam volna ennek az orvos könyvesrőnek,
hogy ne'rté volna meg előbb, ha nem istanab-e
már mások arról a tudományról nyelvrün-
ken, kik neki az ollyatén sokra utat mu-
tatnának; úgy ita volna aztán magya-
ról Magyar Dialektikáját. -

A magyar nyelvnek illy igazságtalan
ítélőiről csak azt hszom még itt elő, a mit
Kornél Czid nevezetű somorijátékainak
méltóságos fordítója (kinek nagy érdemei
közé azt is méltán számlálhatni, hogy ő
volt az első köztül, kik nemzetünkkel a
két for' verset leginkább megkedveltették)
ezelőtt már tizennégy szton dő'kkel mon-
dott volt. "A magyar nyelvnek fűkösgét,
s az erős indulatok nyomos kifejezése ere
való elégtelenségét nem hánytorgathatod;
mert féltő hogy magadat elárulod, hogy még
fűtetest nyelvedet se tudod. "



Ha kiket talán, az igazságot kimondván,
megsejtetem volna, gondolják meg, hogy a
haranyelnek kara vagy haszna egye-
nesen a köz jót illeti; ennek védelmét
pedig az igaz harafi, minden egyéb te-
kintetnek félretekintésével, kötelessé elhár-
nítani. Itt becsületesen gondolkadó ember
nem veheti arát rossz néven, ha hibáit
megmutatják; kére arát megjobbít-
tani, nem pedig megátalkodva mind
azt jó gyanant védelmezni, a mi csak az
ő véleléből származott, vagy a mit ő már
egyszer jónak lenni állított. Itt hibának
megsejtése jóha sem válik kisebbségére,
a felfutott magameghittség pedig mindenkor.

Vagyunk olyanok, kik szájakat ma-
gyarul csak tátani se tudják jól, mégis
könyveket, még pedig a mi nagyobb lusa-
fúság versekben fordítanak. Ezeket a

szermteleneket körülveszal kell Parnaffus
alól elverni, hogy annak lakosait ardi-
saiakkal ne háborgassák. -

Itt M. Mursának XLVII. dik darabja
adott még egy szükséges jegyzekre okot. - Itt
M. Versnek sokféle neveiről a 29, 30, 31.
szám alatt értékes ifjú pücto azt mond-
ja: hogy az egyforma végzetű versek nem
csak a négy, de még a két sorúak is, al-
kalmatlanak a játékosra, s a magyar te-
átratra készült darabokból a többi közt
a Hunyadi szomorújátékot veszi példá-
ul; melyet ha ki játékoszínbe akar vinni,
kénytelen előbb lánczaiból feloldani
(236. oldalon). Itt kiki látja (hanem ha
a magyar tudományos dolgokban teljessé-
gel isleget), hogy Deffenyei György urnak
két sarkú versben írt, s már tízeröt eszen-
dők előtt világosságra jött Hunyadi
László nevű szomorújátéka ismétlődik. Itt
Hunyadi János négy sorú vixén versenek köl-
tője mégis azt a maga munkájára magya-

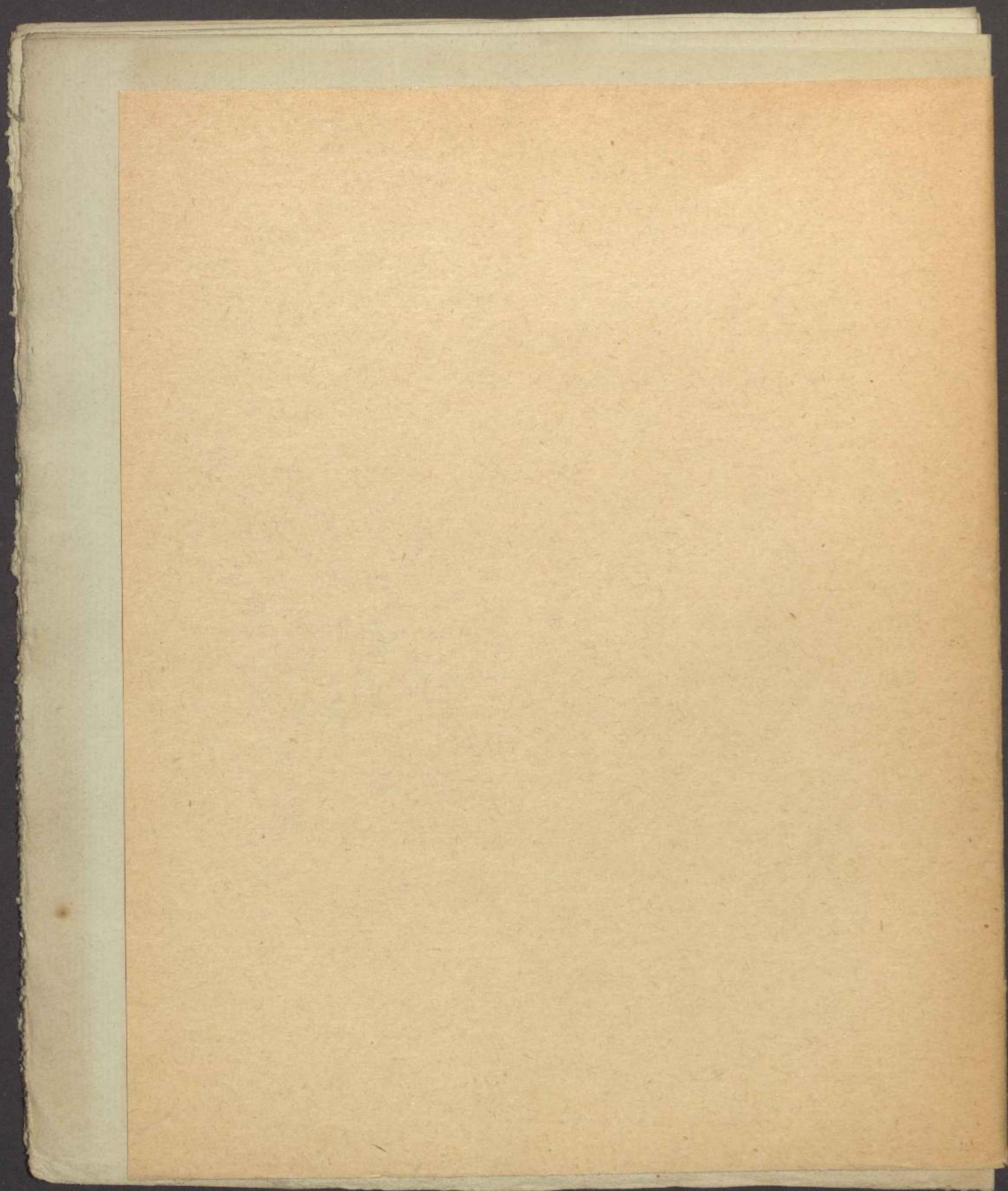


rárta, s ez már elég ok vala neki, a négyes ver-
set tovább is új okoskodásokkal, s nem a
kétségbe vett dolognak veljét illető szántalan
példáival védelmezni. - A világosan, minden
homályosság nélkül kijelentett értelemnek illy
nyilvánosságos, s talán önként való méltosá-
vondása, gyakorta oly róbeli villangásokra
adhat alkalmatosságot, melyek koraánt sem
azon nemes vetélkedések közül valók, a
hol az ellenkező érteelmeknek összeütközése
által a kétséges dolog bizonyosá tétet ödni,
az elrejtett valóság pedig világosságra
szokott hozatódni.

Ha li nekem is valamelly fraudaimat illy
batalból találna felvenni, tehát jelentem előre
is neki, hogy én koraöntalan szőszapontas-
ra vagy épen alacsonyosságokra jóha se
fogyok vele erőskedni; valamint hogy ellen-
ben illendő, józan okaira, mindenkör ha-
sonló mértékletességgel késő vagyok megjelenni.

rártá; sex már elég ok való neki, a négyes ver-
set tovább is új okoskodásokkal, s nem a
kétségbe vett dolognak veljét illető szánatlan
példáival védelmezni. - A világosan, minden
homályosság nélkül kijelentett értelemnek ily
nyilvánosság, s talán önként való másra
vonása, gyakorta oly sötéti nyikongásokra
adhat alkalmatosságot, melyek köránt sem
azon nemes vetélkedések közül való, a
hol az ellenkező értelemnek összeütközése
által a kétséges dolog bizonyossá tétel ödni,
az elrejtett valóság pedig világosságra
szokott hozatódni.

Ha ki nekem is valamely kívánságomat ily
bátul találná felvenni, tehát jelentem előre
is neki, hogy én haszontalan szószaporítás-
ra vagy épen alacsonyosságokra soha se
foglak vele erőskedni; valamint hogy ellen-
ben illendő, józan okaira, mindenkör ha-
sonló mértékletességgel kész vagyok megjelenni.



~~The original written for.~~

~~4701/1424~~ 2
56